

1 ROLE PRÁVNÍKA

A Role právníka

Základem každého rozboru profesní etiky právníků je uvědomění si role právníka vůči jeho klientům, profesi samotné, státu a obecně i vůči veřejnému zájmu. Slova kodexů o právnících bývají velmi obecná. Jejich výklad a pochopení vychází z jejich čtení v kontextu role právníka.

Právníci samozřejmě hrají různé role v závislosti na svém místě mezi právníckými profesemi nebo povaze své právní praxe a vykonávaných činností. Soudci a státní zástupci mají podstatně jinou roli než soukromí právníci. Pokud jde o to, koho bychom běžně nazvali právníkem, prostředí jeho praxe zabarvuje jeho roli různými způsoby. Trestní obhájci mají zvláštní povinnosti a odpovědnost; in-house právníci pracují v korporátní sféře; právníci pracující ve veřejné správě slouží poněkud jiným zájmům než soukromí právníci. Vždy je třeba brát v potaz zvláštní místo právníka ve společnosti, pokud hodnotíme jeho chování v určité situaci.

Role právníka se samozřejmě může lišit v rámci jednoho systému práva od druhého. Přesto lze dovozovat určitá zobecnění. Právníci přinášejí právo neprávnickům. Radí svým klientům a připravují dokumenty, díky kterým se uskutečňují jejich transakce. Slouží tak zájmům klientů v rámci možných limitů práva. V *common law* zemích jsou určitě aktivnější ve sporné agendě. Ale v zemích kontinentálního práva i *common law* právníci hrají kriticky důležitou roli pro chod systému spravedlnosti, do kterého vstupují se svými případy. Právníci hrají důležitou roli i při tvorbě práva. Mnozí právníci působí v legislativě a parlamentech. Často jsou také vyzýváni, aby parlamentům poradili v detailech připravovaných zákonů.

Nezaujatí lidé mají různé představy o tom, co právníci dělají. Někteří vám řeknou, že advokát je jednoduše obchodníkem, který se nijak neliší od holiče, lékaře nebo vlastníka obchodu, poskytujícího službu platícím zákazníkům. Jiní mu přiřknou více veřejnosti podřízenou roli, v jejímž rámci advokát poskytuje služby platícím klientům, ale také zohledňuje veřejný zájem, čestnost a spravedlnost ve společnosti. Tento rozdíl v náhledech na právníky přímo souvisí i s rozdílnými pohledy na to, co by měl právník dělat v morálně složitých situacích.

V demokratických společnostech právníci jistojistě sehrávají roli, kterou nemůže zaplnit žádná jiná profese: právník je strážcem vlády práva, ideálu, že všichni lidé jsou si rovni před zákonem a neočekávají od něj zvláštního zacházení, kterého se jim ani nedostává. V rozvíjejících se demokraciích je tato role obzvláště důležitá pro

právníky, kteří mají potenciál dosáhnout vyrovnání rozdílů mezi mocnými a těmi s menší mocí. Trh s právními službami je samozřejmě i v těch nejzavedenějších demokraciích silně nakloněn korporátnímu světu a těm, kdo mají peníze. Ale záruky práva na právní pomoc v trestních věcech, státem placená právní pomoc pro nemajetné (již tak limitovaná) a *pro bono* aktivity soukromých právníků společně vytvářejí naději, že se právníci a právní profese jako celek budou zabývat těmi nejdůležitějšími problémy nemajetných a bezmocných.

B Role právníka v zemích kontinentálního systému práva a v zemích common law

Zdrojem práva v systému *common law* jsou rozhodnutí soudů. V kontinentálním systému práva jsou jím pouze právní předpisy vytvářené legislativou nebo správními orgány. V systému kontinentálního práva proto soudce používá právo, ale nevytváří ho. V zemích *common law* naopak soudci a ostatní právníci musejí zaujmout více kazuistický přístup k právnímu myšlení. Soudci postupně vytvářejí systém *common law* rozhodováním jediného případu v daném čase. Sestavují masu práva založeného na společné moudrosti jiných soudních rozhodnutí. Tento odlišný přístup může právníky v systému *common law* nutit, aby se zaměřili více na praktické uplatnění práva, zatímco právníci v systému kontinentálního práva se mohou více zabývat teorií a dodržováním uceleného zákonného rámce.

Rozdíly mezi oběma systémy práva se také mohou projevat v procesu řešení sporů. Spory se v systému *common law* řeší v rámci kontradiktorního řízení. Dvě strany sporu předkládají tvrzení a důkazy pasivnímu soudci. Ten do řízení vstupuje, jen aby zajistil, že obě strany budou mít stejnou možnost přednést své argumenty a důkazy. Na druhou stranu ve většině kontinentálních zemí mají soudci mnohem větší kontrolu nad rozsahem a směřováním sporu. Řešení sporů je spíše vyšetřovací než kontradiktorní. Kontinentální právníci proto spíše ovlivňují rámec zjišťovaného skutkového stavu a právně argumentují. Neobstarávají a nepředkládají důkazy jako v *common law*. Kontinentální řízení také neprobíhá ve formátu „tvrzení–protitvrzení“ jako v *common law*. Řízení je naopak více proměnlivé, často se rozpadající do několika jednání namísto jednoho hlavního řízení. I zralé kontinentální systémy se liší v míře používání kontradiktorního a vyšetřovacího modelu. Ale několik rozvíjejících se demokracií s kontinentálním systémem práva si zvolilo velmi kontradiktorní, až amerikanizovaný model řešení sporů.

1 Spojené státy

Alexis De Tocqueville jednou řekl: „*Pokud navštívíte Američany a studujete jejich právo, zjistíte, že moc, kterou svěřili právníkům, a vliv, který jim umožnili ve svém systému vlády, představuje dnešní nejsilnější překážku proti selhání demokracie. Má to zřejmě (...) obecné důvody, které stojí za to zkoumat, protože ho lze využít i jinde.*“¹ Velká moc a respekt americké společnosti k právníkům, jak je pozoroval i De Tocqueville, jim dala příležitost hrát zásadní roli při formování amerického systému vládnutí. S velkou mocí samozřejmě přichází velká odpovědnost.

Právníci zareagovali na tuto odpovědnost utvářením amerického systému vlády a práva od jejich „dětství“. Ostatně „*hlavní autor Deklarace nezávislosti Thomas Jefferson byl právník. Hlavní silou společné odpovědi kolonií na britskou okupaci Bostonu a samotné revoluční války byl John Adams, který byl také právník.*“² Nespočetně mnoho dalších právníků, jako byl Alexander Hamilton, John Marshall a William Paterson, bylo kriticky důležitými osobnostmi pro rozvoj národa.³ Proto by nemělo být žádným překvapením, že „*stopy právní profese jsou evidentní v základních dokumentech revoluce a základních dokumentech, na jejichž základě vznikly Spojené státy.*“⁴ Dnešní právníci navazují na tuto tradici veřejné služby svou silnou přítomností v exekutivní větvi naší vlády a federální legislativě, která tvoří naše právo. Právníci, kteří nejsou zaměstnáni ve veřejném sektoru, provázejí jednotlivce a obchodní subjekty skrze složitý právní systém Spojených států.

Kontrolní role, kterou právo a právní profese hrají v americké společnosti, vedla k velkému zájmu veřejnosti o roli právníka.⁵ „*Trojité loajalita právníka k jeho klientovi, soudu nebo správnímu orgánu, před kterým vystupuje, a společnosti jako celku představuje závažný problém pro vlastní zájmy každého z nich.*“⁶ Silný dohled, kterému právníci čelí v důsledku těchto významných povinností, vedl v minulosti ke kritice a nedůvěře vůči právníkům.⁷ Právní profese ušla dlouhou cestu k vlastní regulaci. Částečně proto, aby zajistila, že nedojde k ničemu, co by mohlo způsobit tuto nedůvěru. Americká advokátní komora (dále jen „ABA“) trefně popsala roli právníka ve Spojených státech těmito slovy:

Právník je jako příslušník právní profese zástupcem klientů, úředníkem právního systému a veřejným občanem, který má zvláštní odpovědnost vůči kvalitě spravedlnosti.⁸

¹ Alexis De Tocqueville, *Democracy In America* 251 (Harvey C Mansfield & Delba Winthrop, eds. & trans., 2000).

² Carl F. Goodman, *The Rule of Law in Japan* 133 (2003).

³ Kenneth M. Rosen, *Lessons on Lawyers, Democracy, and Professional Responsibility*, 19 *Geo. J. Legal Ethics* 155, 172–173 (2006).

⁴ Goodman, *The Rule Of Law In Japan* 133 (2003).

⁵ Rosen, s. 167.

⁶ Id.

⁷ Id.

⁸ *Model Rules of Prof'l Conduct Preamble* (2004).

Jako zástupce klientů právník vykonává různé funkce. Jako poradce právník poskytuje klientovi informované vysvětlení jeho práv a povinností a jejich praktických dopadů. Jako advokát právník ze všech sil prosazuje zájmy svého klienta v souladu s pravidly kontradiktorního systému. Jako vyjednávač se právník snaží dosáhnout výsledku výhodného pro klienta, ale souladného s požadavkem čestného jednání. Jako hodnotitel právník posuzuje právní věci klienta a poskytuje o nich klientu samotnému nebo jiným osobám zprávy.⁹

Kromě těchto funkcí může právník působit jako neutrální třetí strana, která se snaží napomoci vyřešit spor či jinou věc. Některá z těchto pravidel dopadají přímo na právníky, kteří jsou nebo byli neutrálními třetími stranami. Viz například pravidla 1.12 a 2.4. Existují navíc pravidla, která dopadají na právníky, kteří nejsou činní v právní praxi, nebo na praktikující právníky, kteří vystupují v jiné než profesní pozici. Například právník, který spáchá podvod při výkonu své praxe, podléhá kárné odpovědnosti za své chování zahrnující nečestnost, podvod, klam nebo zkreslování. Viz pravidlo 8.4.¹⁰

Jako veřejný občan by se právník měl snažit o zkvalitňování práva, přístupu k systému práva, výkonu spravedlnosti a poskytovaných právních služeb. Jako člen vzdělané profese by právník měl kultivovat znalost práva nad rámec jeho aplikace ve prospěch klientů. Měl by své znalosti propůjčit při reformování práva a měl by pracovat na posílení právního vzdělávání. Právník by měl dále prohlubovat chápání vlády práva a systému justice veřejností a důvěru v ně. Právní instituce v ústavní demokracii závisejí na účasti veřejnosti a její podpoře, aby si udržely svou autoritu. Právník by si měl být vědom nedostatků ve výkonu spravedlnosti a skutečnosti, že si nemajetní – a někdy i osoby, které nejsou nemajetné – nemohou dovolit adekvátní právní pomoc. Proto by právníci měli věnovat část svého pracovního času a zdrojů k využití svého občanského vlivu, aby zajistili rovný přístup do našeho systému spravedlnosti pro všechny, kdo si v důsledku ekonomických nebo společenských překážek nemohou dovolit nebo zajistit adekvátní právní poradenství. Právník by měl celé právní profesi pomáhat ve snaze dosáhnout těchto cílů a měl by napomoci profesní komoře při seberegulaci ve veřejném zájmu.¹¹

Právníci hrají životně důležitou roli při ochraně společnosti. Naplnění této role vyžaduje pochopení právníků, jaký je jejich vztah k našemu systému práva. Pravidla profesního chování definují tento vztah, pokud se náležitě používají.¹²

Tyto standardy odrážejí nejen nezbytnost zapáleného zastupování klientů v americkém systému kontradiktorního řešení sporů, ale také nezbytnost integrity právníka vůči společnosti. Pokud by některý z těchto elementů chyběl, právní systém Spojených států by nebyl tak efektivní, jak nyní je.

⁹ Model Rules of Prof'l Conduct Preamble (2004).

¹⁰ Model Rules of Prof'l Conduct Preamble (2004).

¹¹ Model Rules of Prof'l Conduct Preamble (2004).

¹² Model Rules of Prof'l Conduct Preamble (2004).

2 Japonsko

V době obnovy v Japonsku prakticky neexistovala žádná právní profese.¹³ Právníci nevedli revoluci ani neseписovali původní japonskou ústavu nebo zákony, jako tomu bylo ve Spojených státech.¹⁴ Namísto toho se japonské právo utvářelo na základě zákonů západního původu, ale často vedlo k důsledkům, kterými se lišilo od jiných právních systémů.¹⁵

Japonské právní profese se vyvíjely podobně jako anglické právní profese.¹⁶ Členové příslušné komory často poskytovali poradenství klientům ve sporech s vládními daňovými úřady. Ačkoliv nemohli reálně zastupovat své klienty před daňovým orgánem, připravovali dokumenty a tvořili argumentaci v jejich prospěch.¹⁷ Až posléze zákon o právnících z roku 1893 zakotvil úpravu pro moderní právníky známé jako *bengoshi*.¹⁸

Praktická příprava japonských právníků se až donedávna dramaticky lišila od americké.¹⁹ V roce 2004 Japonsko změnilo svůj systém vzdělávání právníků, aby více odpovídal systému právního vzdělávání ve Spojených státech.²⁰ Nové právnické fakulty fungují na postgraduální úrovni a využívají „více amerikanizované metody založené na Sokratově metodě“.²¹ Dnes je v Japonsku zhruba sedmdesát podobných škol.²² Před zavedením nového systému právního vzdělávání právnické fakulty existovaly na pregraduální úrovni a držely se typické japonské metody výuky práva – přednášek.²³ I po této revoluci v právním vzdělávání mnohé zůstalo stejné jako v původním systému. Hodně se toho ještě musí rozvinout. „V roce 2011 Japonsko (...) také zakotvilo další systém, v jehož rámci kandidáti mohou podstoupit profesní zkoušku v podobě předběžného testu, i pokud ještě nedostudovali právnickou fakultu. Kandidáti s praktickými právními zkušenostmi odpovídajícími zákonu a kandidáti, kteří působili jako profesori či odborní asistenti na právnických fakultách, mohou po složení profesní zkoušky působit jako advokáti, aniž by museli absolvovat jednoleté období zaučování, pokud projdou školením ze strany ministerstva spravedlnosti, které jim vydá potvrzení k praxi.“²⁴

¹³ Goodman, *The Rule of Law in Japan* 135 (2003).

¹⁴ Id.

¹⁵ Kenneth L. Port & Gerald Paul Mcalinn, *Comparative Law: Law and the Legal Process in Japan* 13 (2003).

¹⁶ Goodman, s. 135.

¹⁷ Id.

¹⁸ Id. s. 136.

¹⁹ Id.

²⁰ <http://www.nyulawglobal.org/globalex/Japan.htm>

²¹ Goodman, *The Rule of Law in Japan* 136 (2003).

²² The Japanese Legal Profession, Harvard Law School Program on the Legal Profession http://www.law.harvard.edu/programs/plp/pdf/Japanese_Legal_Profession.pdf; <http://www.nyulawglobal.org/globalex/Japan.htm>

²³ Goodman, *The Rule of Law in Japan* 136 (2003).

²⁴ Japan Federation of Bar Associations http://www.nichibenren.or.jp/en/about/judicial_system/attorney_system.html.

Většina japonských právníků praktikuje samostatně, nikoliv v rámci větší advokátní kanceláře.²⁵ I pokud tito právníci založí partnerskou společnost, mají tendenci pracovat spíše jako jednotlivci se sdílenými náklady než jako opravdoví partneři.²⁶ Advokátní kanceláře s více než stovkou právníků donedávna prakticky neexistovaly, protože japonské právo neumožňuje vznik poboček.²⁷ V roce 2013 existovalo osm společností se sto či více právníky.²⁸ Je skoro nemožné, aby se cizinec stal členem japonské advokátní komory, protože zkouška pro *bengoshi* je pověstná svou náročností a skládá se pouze v japonštině.²⁹ Většina japonských právníků praktikuje v Tokiu nebo Osace, kvůli čemuž vzniká nedostatek právní pomoci ve venkovských oblastech.³⁰ Většina japonských právníků se také nespécializuje a věnuje se generální praxi.

V listopadu 2004 japonští právníci zavedli nové etické standardy, které se také použijí v případě registrovaných obchodních právníků ze zahraničí.³¹ Tato etická pravidla charakterizují roli a povinnosti právníka následovně:

1. Advokát si uvědomuje, že jeho misí je ochrana základních lidských práv, dosahování společenské spravedlnosti a snaha o splnění této mise.
2. Advokát respektuje svobodu a nezávislost při plnění svých povinností.
3. Advokát bere v potaz advokátní autonomii a usiluje o udržení a rozvoj systému samosprávy.
4. Advokát chrání nezávislost soudnictví a snaží se přispět ke zdravému rozvoji systému spravedlnosti.
5. Advokát vždy jedná pravdivě, loajálně, spravedlivě a v dobré víře.
6. Advokát ctí důstojnost a důvěryhodnost, má neposkvrněnou integritu a snaží se vždy chovat šlechetně.
7. Advokát rozvíjí svoji kulturu a snaží se studovat, aby se dobře vyznal v zákonech a právních věcech.
8. Advokát se podílí na činnostech v oblasti veřejného zájmu, které odpovídají jeho misí.

Tato pravidla dávají základní etický rámec pro výkon praxe advokáta (*bengoshi*). Existuje několik dalších profesí zaměřených na poskytování právních služeb: soudní zástupci, administrativní zástupci, patentoví zástupci, daňoví poradci a konzultanti v oblasti pracovního práva a práva sociálního zabezpečení. Role těchto profesí se liší tím, že nabízejí specializované služby, ale z velké části dodržují stejný etický kodex. „Ačkoliv japonská vláda plánuje zvýšit počet advokátů na 50 000 do roku 2018, už nyní poskytovatelé právních služeb poskytují velké množství služeb jednotlivcům

²⁵ Id. 137.

²⁶ Id.

²⁷ Id.

²⁸ Japan Federation of Bar Associations, White Paper on Attorneys (2012) <http://www.nichibenren.or.jp/library/en/about/data/WhitePaper2012.pdf>

²⁹ Id.

³⁰ Id.

³¹ Kyoko Ishida, *Ethical Standards of Japanese Lawyers: Translation of the Ethics Codes for Six Categories of Legal Service Providers*, 14 Pac. Rim L. & Pol'y J. 383, 383 (2005).

a korporacím, protože od března 2011 bylo u japonské advokátní komory zapsáno 30 516 právníků. To je zhruba jeden právník na každých 4 119 osob. Pro srovnání, ve Spojených státech je přes 1,2 miliónu aktivních advokátů. To je zhruba jeden právník na každých 250 osob.³² Uvidíme, zda Japonsko svého cíle 50 000 právníků do roku 2018 dosáhne.

3 Evropská unie

Rada evropských advokátních komor (dále jen „CCBE“) v preambuli svého kodexu popisuje roli advokáta poměrně obecně:

„Ve společnosti založené na respektování zásady právního státu plní právník speciální úlohu. Povinnosti právníka nezačínají a nekončí u poctivého počínání si v souladu s právem. Právník musí sloužit zájmům spravedlnosti, jakož i zájmům toho, jehož práva a svobody hájí, a nejedná se jen o povinnost právníka hájit klientovy záležitosti, ale být také klientovým poradcem.“³³

Funkce právníka na něj proto klade škálu právních a morálních závazků vůči: klientovi; soudům a dalším orgánům, před nimiž právník svého klienta zastupuje nebo za něj jinak jedná; právní profesi obecně i vůči každému jejímu členovi; a veřejnosti, pro kterou je existence svobodné a nezávislé profese sama o sobě nepostradatelným prostředkem k ochraně lidských práv před mocí státu a dalších zájmů ve společnosti.

Uvidíme, jakou roli na sebe právníci vezmou v rámci transnárodní praxe v EU. Tvrzení uvedená v této preambuli nicméně odrážejí mínění ABA, že právníci mají povinnost nejen zastupovat svého klienta, ale také další povinnosti vůči společnosti.

V zemích EU má na podobu právních profesí dopad tendence soudů Evropské unie (na rozdíl od vnitrostátních soudů) vytvářet *common law*. Používání precedentů

³² Majirox News, “Too Many Lawyers in Japan, says Ministry of Internal Affairs,” 23. dubna 2012 <http://www.majiroxnews.com/2012/04/23/too-many-lawyers-in-japan-says-ministry-of-internal-affairs/>; Bruce E. Aronson, The Brave New World of Lawyers in Japan Revisited: Proceedings of a Panel Discussion On The Japanese Legal Profession After The 2008 Financial Crisis and the 2011 Tohoku Earthquake, 21 Pac. Rim L. & Pol’y J. 255, 294 (2005). <http://digital.law.washington.edu/dspace-law/bitstream/handle/1773.1/1117/21PRLPJ255.pdf?sequence=1>

³³ Code of Conduct for Lawyers in the European Union (dále jen „Kodex CCBE“), PREAMBLE (2002). Ačkoliv se primárně týká právníků 18 států, které jsou členy CCBE, dopad tohoto kodexu je mnohem širší. Advokátní komory Bulharska, Chorvatska, Kypru, České republiky, Estonska, Makedonie, Maďarska, Polska, Rumunska, Slovenska, Slovinska, Švýcarska a Turecka mají jako pozorovatele u CCBE své delegace. Viz CCBE, What Is the CCBE?, dostupné z <http://www.ccbe.org/en/ccbe/ccbeen.htm> (navštíveno 18. 2. 2004). CCBE je nadto konzultantem pro Radu Evropy. Id. CCBE má také stálé zastoupení u Soudního dvora a Soudu prvního stupně EU a soudu Evropské zóny volného obchodu (EFTA). Id. Cílem CCBE je také zastupovat advokátní komory a společnosti Evropského hospodářského prostoru (EHS) před dalšími právními organizacemi, institucemi a orgány, jako je Union Internationale des Avocats, the International Bar Association, and the Association Internationale des Jeunes Avocats. Id. CCBE udržuje blízké vztahy s dalšími mezinárodními profesními organizacemi, jako je ABA, Japonská federace advokátních komor (JFBA) aj. 37 Cornell Int’l L.J. 115, 176.

těmito soudy mění způsob, jakým na sebe právníci a tyto soudy vzájemně reagují. V některých ohledech si evropští právníci, kteří praktikují před soudy EU, osvojují dovednosti právníků praktikujících v *common law*. Argumentují na základě precedentu založeného na určitém právním pravidle a odůvodnění dřívějšího rozhodnutí, díky čemuž zesiluje role právníka při tvorbě práva.

4 Rusko

*„Mezi ruské právní profese lze zařadit prokurátory, advokáty, notáře a soudce. Kromě toho existují soukromí praktici, kteří nejsou advokáti, ale pracují pro společnosti. Působí zde také právníci pracující pro vládu, kteří nejsou prokurátory a radí vládním úřadům. Ačkoliv se o těchto rozličných kategoriích právníků často hovoří společně, jde ve skutečnosti o několik oddělených profesí. To odpovídá tradici ve většině zemi kontinentálního právního systému, na rozdíl od USA, kde jsou všichni členy stejné ‚komory‘.“*³⁴

Petr Veliký zavedl prokuraturu v roce 1722, aby působila jako „oko cara“.³⁵ Nyní je „prokuratura jednotným a centralizovaným systémem federálních orgánů s pravomocí dohledu nad dodržováním zákonů na celém území země“.³⁶ Generální prokurátor je jmenován na základě rozhodnutí Federální Rady po nominaci prezidenta na dobu pěti let.³⁷ Generální prokurátor poté jmenuje prokurátory na nižších úrovních.³⁸ Prokuratura vykonává tři hlavní aktivity: dohled nad státními orgány, dohled nad trestním řízením a zastupování státu v civilních řízeních.³⁹

*„Advokát je nejdůležitější právní profesí v ruském systému. Může zastupovat klienty před soudem či mimosoudně za úplatu. Jak lze očekávat, hospodářské a právní změny, ke kterým v Rusku došlo od roku 1991, zvýšily potřebu kvalifikovaných advokátů. Advokacie se skoro zdvojnásobila z 28 000 členů v roce 1998 na 48 000 v roce 2002.“*⁴⁰ Do počátku roku 2008 se dokonce počet členů zvýšil na 61 422. *„Advokáti mají určitou odpovědnost a výhody. Výhody zahrnují právo používat titul ‚advokát‘ a několik daňových zvýhodnění. Odpovědnost zahrnuje povinnost dodržovat etická pravidla, poskytování právních služeb v určitých typech případů bezplatně nebo za sníženou odměnu a zdržení se všech ziskových činností kromě výuky, výzkumu, psaní a ‚kreativní práce‘ (psaní, produkování filmů apod.). Toto omezení v pracovní činnosti je poněkud zarážející. Zdá se, že zakazuje advokátům, aby se stali manažery v podnicích, což je práce, kterou běžně vykonávají v jiných zemích.“*⁴¹ *„Ve všech*

³⁴ Burnham, Maggs & Danilenko, *Law and Legal System of the Russian Federation* 131 (2004).

³⁵ *Id.* s. 136.

³⁶ *Id.* To zavedl zákon o prokuratuře Ruské federace z roku 1995.

³⁷ Burnham, Maggs & Danilenko, *Law and Legal System of the Russian Federation* 138 (2004).

³⁸ *Id.*

³⁹ *Id.* s. 140–141.

⁴⁰ *Id.* s. 142. Dmitry Shabelnikov, *The Legal Profession in the Russian Federation* (2008), s. 4.

⁴¹ *Id.* s. 144.

zemích kontinentálního právního systému notáři představují samostatnou větev právní profese. Ve Spojených státech mají notáři obvykle omezené pravomoci, jako např. administraci slibů osob, které podepisují místopřísežné prohlášení, či ověřování podpisů na podobných dokumentech. V Rusku a dalších zemích kontinentálního práva notáři vykonávají řadu funkcí, které by ve Spojených státech vykonávali jiní právníci. Tento institut se v ruštině nazývá ‚notariat‘. ⁴² Potvrzování právních transakcí, které vyžadují přísnější požadavky, aby byly platné, je jednou z nejdůležitějších funkcí notariatu.⁴³ Notáři ale také potvrzují závěti a přesnost kopií a překladů.⁴⁴ Při těchto činnostech notáři často poskytují právní poradenství a pomoc.⁴⁵

Právní status všech ruských soudců upravuje ústava z roku 1993 a zákon o soudcích z roku 1993. Zákony upravující různá soudní řízení mohou obsahovat dodatečná normativní pravidla týkající se statusu soudců. Například federální zákon o Ústavním soudu z roku 1994 upravuje „*právní status a proces jmenování soudců Ústavního soudu*“.⁴⁶ Během sovětské éry bylo soudnictví považováno za „*rameno převažující ideologie*“ a systém, který umožňoval odvolání v závislosti na politické příslušnosti soudců.⁴⁷ Dnes jsou soudci jmenováni bez časového omezení funkce nebo se zvláštní definitivou, aby byla zajištěna jejich nezávislost.⁴⁸

5 Česká republika

V České republice existuje pět regulovaných právních profesí – advokáti, notáři, exekutoři, soudci a státní zástupci. Každá profese má zvláštní zákonnou regulaci.⁴⁹ Aktivních advokátů je dnes přibližně 11 000, notářů přibližně 450, exekutorů asi 150, soudců něco málo přes 3 000 a státních zástupců asi 1 300. Pro výkon těchto profesí vyžaduje zákon vysokoškolské magisterské právní vzdělání. Ke všem těmto profesím se vážou „kandidátské“, resp. pomocné profese, jako jsou koncipienti, čekatelé, kandidáti, ale také třeba asistenti soudce.

Existuje také řada dalších právních profesí, které nemají charakter profesí regulovaných. Přesto vyžadují právní vzdělání, protože je v nich nutné s právem pracovat.

⁴² Burnham, Maggs & Danilenko, *Law and Legal System of the Russian Federation* 160 (2004).

⁴³ Burnham, Maggs & Danilenko, *Law and Legal System of the Russian Federation* 160–161 (2004).

⁴⁴ Burnham, Maggs & Danilenko, *Law and Legal System of the Russian Federation* 160–161 (2004).

⁴⁵ Burnham, Maggs & Danilenko, *Law and Legal System of the Russian Federation* 160–161 (2004).

⁴⁶ Burnham, Maggs & Danilenko, *Law and Legal System of the Russian Federation* 162 (2004).

⁴⁷ Burnham, Maggs & Danilenko, *Law and Legal System of the Russian Federation* 163 (2004).

⁴⁸ Burnham, Maggs & Danilenko, *Law and Legal System of the Russian Federation* 162 (2004).

⁴⁹ Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen zákon o advokacii), zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen o zákon soudech a soudcích), zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen zákon o státním zastupitelství), zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen notářský řád), zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen exekuční řád).

Může jít o podnikové právníky, patentové zástupce, daňové poradce, úředníky ve veřejné správě a další. Pro všechny právní profese je typický jejich odborný charakter.

Při srovnání s rolí právníků v zahraničí lze ČR zařadit do kontinentálního systému práva, což do jisté míry předurčuje role advokáta, soudce a státního zástupce. Advokát v České republice je na prvním místě především reprezentantem svého klienta a sleduje jeho zájmy, které je povinen upřednostnit před vlastními zájmy i před ohledem na jiné advokáty.⁵⁰ Na rozdíl od zemí *common law* je role advokáta poměrně výrazně separována od soudu.⁵¹ Povinnosti ke klientovi jsou výrazně upřednostněny. Postavení soudce a státního zástupce je do značné míry předurčeno spíše vyšetřovacím modelem soudního řízení. Soudce je při vedení řízení poměrně aktivní, neboť vlastně také do jisté míry nese odpovědnost za výsledek sporu. Státní zástupce pak vystupuje jako veřejný žalobce, ale jeho úkolem je ochrana veřejného zájmu i ve prospěch obviněných, pokud to ze zjištěných okolností vyplývá.

Zvláštní roli pak plní notáři a exekutoři, na které stát přenesl určitou výšeč úkolů spočívajících v uplatnění veřejné moci (sepisování, ukládání nebo ověřování listin, vedení dědického řízení, vymáhání vykonatelných pohledávek apod.). Jejich postavení je komplikované v potřebě vyvážit veřejný zájem se zájmem klienta.

Je však také nutné podotknout, že všechny právní profese mají spoluzodpovědnost za kvalitu fungování práva, za naplňování principů právního státu a spravedlnosti a za rozšiřování právního vědomí ve společnosti. U advokátů je to patrné například z povinnosti podílet se na veřejně prospěšné činnosti dle ustanovení čl. 18 Etického kodexu ČAK nebo z práva klientů, kteří nemohou získat právní zastoupení jinak než určením advokátní komorou.⁵²

Otázky k diskusi:

- 1–1: Právník ví, že jeho klientka Sandia spáchala trestný čin, pro který je trestně stíhána. Pováží o všech jejích možnostech, ale protože jsou důkazy proti ní slabé, je toho názoru, že by měla trvat na své nevině. Jednal tento právník nemorálně?
- 1–2: Právníkův klient dr. Nikolić se mu přizná, že udělal chybu během operace jednoho pacienta. Ten o této chybě neví a doposud netrpí žádnými škodlivými vedlejšími účinky. Ve skutečnosti je pravděpodobné, že pokud se u daného pacienta objeví nějaké problémy, zřejmě si je nikdo nedá do souvislosti s chybou dr. Nikoliće. Ten chce právníkovu radu, jak tuto situaci vyřešit. Pokud je právník morálně aktivistický, co by měl dr. Nikolićovi poradit?
- 1–3: Sepište „preambuli“ kodexu etiky právníků, která vyjadřuje vaši představu o řádné roli právníka a právní profese.

⁵⁰ Srov. čl. 6 odst. 1 Pravidel profesionální etiky a pravidel soutěže advokátů České republiky, která na základě ustanovení § 17 zák. o advokacii přijalo jako stavovský předpis svým usnesením představenstvo České advokátní komory dne 31. 10. 1996, ve znění pozdějších změn (dále Etický kodex ČAK).

⁵¹ Srov. čl. 17 Etického kodexu ČAK.

⁵² § 18 odst. 2 zák. o advokacii.